

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

v Republiki Sloveniji

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE

v Republiki Sloveniji

VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE v Republiki Sloveniji

Uredila: Tanja Taštanoska
Jezikovni pregled: Božena Kenig
Fotografije: Nada Žgank in Domen Pal

Izdajatelj: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
Za izdajatelja: Aleš Ojsteršek

Oblikovanje: SIMETRIJA d.o.o.
Tisk: Tiskarna Radovljica

Naklada: 1500 izvodov
Ljubljana, oktober 2014

Publikacija je brezplačna. Natisnjena je s pomočjo sredstev Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport in Evropske unije.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Eurydice

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

37(497.4)

VZGOJA in izobraževanje v Republiki Sloveniji / [uredila Tanja Taštanoska ; fotografije Nada Žgank in Domen Pal]. - Ljubljana : Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2014

ISBN 978-961-6101-80-6

1. Taštanoska, Tanja

275872768

Besedilo publikacije je objavljeno pod slovensko različico licence Creative Commons 2.5: priznanje avtorstva + nekomercialno + deljenje pod istimi pogoji.

Licenca dovoljuje uporabnikom besedilo publikacije in njegove predelave reproducirati, distribuirati, dajati v najem, priobčiti javnosti in predelovati samo pod pogojem, da navedejo avtorja, da ne gre za komercialno uporabo in da tudi oni naprej širijo izvorna dela/predelave pod istimi pogoji.

Besedilo licence je na voljo na internetu na naslovu <http://www.creativecommons.si> ali pa na naslovu: Inštitut za intelektualno lastnino, Streliška 1, 1000 Ljubljana.

Fotografije v publikaciji niso objavljene pod licenco Creative Commons in jih sme uporabljati izključno izdajatelj publikacije.

KAZALO

REPUBLIKA SLOVENIJA	8
ORGANIZACIJA IN UPRAVLJANJE IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI	12
PREDŠOLSKA VZGOJA	17
OSNOVNOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE	21
SREDNJEŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE	25
SPLOŠNA MATURA IN POKLICNA MATURA	33
POSREDNJEŠOLSKO – NETERCIARNO IZOBRAŽEVANJE	35
TERCIARNO IZOBRAŽEVANJE	37
OSNOVNO GLASBENO IN PLESNO IZOBRAŽEVANJE	44
IZOBRAŽEVANJE OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI	47
IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH	51
STROKOVNI DELAVCI V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU	58
ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU	67
EURYDICE SLOVENIJA	68

REPUBLIKA SLOVENIJA

REPUBLIKA SLOVENIJA

Legra

Slovenija je majhna evropska država, ki se razteza na 20.273 km² med Alpami in Jadranskim morjem ter Panonsko nižino. Dolžina njene meje s sosednjimi državami je 1.370 kilometrov, od tega 318 kilometrov z Avstrijo, 280 kilometrov z Italijo, 102 kilometra z Madžarsko in 670 kilometrov s Hrvaško. Dolžina morske obale je 46,6 kilometra. Glavno mesto Slovenije je Ljubljana.

Prebivalstvo

Po zadnjem popisu (leta 2002) je bilo v Sloveniji 1 964 036 prebivalcev, do 1. 1. 2013 se je njihovo število povečalo na 2 058 821. Gostota prebivalstva je 101,6 prebivalca na km². Po narodni pripadnosti je med prebivalci največ Slovencev – 83,1%. Predstavnikov priznanih narodnih manjšin – Madžarov je 0,3%, Italijanov pa 0,1%. Vsak šesti prebivalec Slovenije (16,5%) se je ob popisu izrekel za pripadnika druge narodnosti. Med njimi je največ, skoraj 2% Srbov, 1,8% Hrvatov, 1,1% Bošnjakov, 0,53% tistih, ki so se po nacionalnosti opredelili kot Muslimani in 0,41% kot Bosanci; 0,31% je Albancev, 0,2% Makedoncev, 0,14% Črnogorcev in 0,17% Romov.

Državna ureditev

Od 25. junija 1991 je Slovenija samostojna država. Je **demokratična republika**, ki temelji na načelu delitve oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno. Zakonodajno oblast predstavljata **državni zbor in državni svet**. Izvršilno oblast predstavlja **vlada**; sestavljajo jo predsednik vlade in ministri in je odgovorna državnemu zboru. **Sodniki** so pri opravljanju sodniške funkcije neodvisni. Vezani so na ustavo in zakon. **Predsednik republike** predstavlja Republiko Slovenijo in je vrhovni poveljnik njenih obrambnih sil.

Prebivalci Slovenije uresničujejo **lokalno samoupravo** v občinah in drugih lokalnih skupnostih. V pristojnost občine spadajo lokalne zadeve, ki jih občina lahko ureja samostojno in zadevajo samo prebivalce občine. Država lahko z zakonom prenese na občine opravljanje posameznih nalog iz državne pristojnosti, če za to zagotovi tudi potrebna sredstva.

Od leta 2004 je Slovenija **članica Evropske unije** in zveze **Nato**.

Državni simboli Republike Slovenije so zastava in grb, himna je sedma kitica Zdravljice pesnika Franceta Prešerna (1800–1849), ki jo je uglasbil Stanko Premrl (1880–1965).

*Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat' dan,
da koder sonce hodi,
prepír iz sveta bo pregnan,
da rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!*

Uradni jezik je slovenščina, na narodno mešanih območjih, kjer prebivata italijanska in madžarska narodna skupnost, pa tudi italijanščina in madžarščina.

Državna valuta je od leta 2007 evro.

BDP je bil leta 2013 35.275 milijonov evrov oziroma 17.128 evrov na prebivalca.

Javni izdatki za izobraževanje so leta 2012 dosegli 5,8% BDP, kar pomeni 2.037 milijonov EUR. 95% vseh javnih izdatkov za formalno izobraževanje je bilo dodeljenih neposredno izobraževalnim ustanovam, 5% pa je bilo porabljenih za javne transferje gospodinjstvom in drugim zasebnim entitetam.

Izdatki za izobraževalne ustanove po ravneh izobraževanja, Slovenija, 2012

OSNOVNOŠOLSKO
IZOBRAŽEVANJE

42,7 %

SREDNJEŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

17,2 %

TERCIARNO IZOBRAŽEVANJE

19,7 %

20,4 %

PREDŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

**ORGANIZACIJA IN UPRAVLJANJE
IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI**

PREDŠOLSKA VZGOJA

OSNOVNOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

SREDNJE IZOBRAŽEVANJE

SPLOŠNA MATURA IN POKLICNA MATURA

**POSREDNJEŠOLSKO – NETERCIARNO
IZOBRAŽEVANJE**

TERCIARNO IZOBRAŽEVANJE

ORGANIZACIJA IN UPRAVLJANJE IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI

Cilji izobraževanja v Sloveniji

Temeljni cilj sistema vzgoje in izobraževanja v Sloveniji je **zagotavljanje optimalnega razvoja posameznika** ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, rasno, etnično in narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo oziroma invalidnost.

Po ustavi je v Sloveniji izobraževanje svobodno. Osnovnošolsko izobraževanje je obvezno in se financira iz javnih sredstev. Država je dolžna ustvarjati možnosti, da si državljani lahko pridobijo ustrezno izobrazbo. Univerze in visoke šole so avtonomne.

Učni jezik je slovenski, italijanska in madžarska narodna skupnost imata na narodno mešanih območjih pravico do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku. Ustava varuje tudi položaj romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, in ji zagotavlja posebne pravice. Otroci priseljencev imajo pravico do osnovnošolskega izobraževanja pod enakimi pogoji kot državljani Republike Slovenije.

Nacionalna in lokalna raven upravljanja

V Sloveniji je sistem vzgoje in izobraževanja organiziran v glavnem kot javna služba. Z izvajanjem **javno veljavnih programov** jo uresničujejo javni in zasebni zavodi ter zasebniki s koncesijo. Z zakonom je določeno, da je **javna šola laična**, šolski prostor pa avtonomen; v javni šoli je prepovedana politična in konfesionalna dejavnost. Z zakonom je omogočeno tudi ustanavljanje zasebnih izobraževalnih institucij, ki izvajajo lastne programe s pravico javnosti. Tako je omogočena tudi izbira izobraževanja v skladu s svetovnim nazorom.

Država in lokalna skupnost imata pri upravljanju javnih zavodov več vlog: je regulator, ustanovitelj, glavni financer in nadzornik. Ministrstvo, pristojno za izobraževanje in visoko šolstvo, je pooblaščen za načrtovanje in vodenje izobraževalnih politik in pripravo sistemskih predpisov. Pripravlja ali sodeluje pri pripravi nacionalnih programov in finančnih načrtov za predšolsko vzgojo, osnovno, srednje, višje in visoko šolstvo. Pripravlja merila za financiranje javne službe in skrbi za izvrševanje proračunov. Sodeluje pri urejanju sistema plač, statusni ureditvi zaposlenih in pripravlja programe investicij in investicijskega vzdrževanja. Za srednje, višje in visoko izobraževanje odloča ali (vladi) predlaga soglasja k razpisu za vpis in razmestitvi programov. Oblikuje informacijski sistem za vse ravni izobraževanja. V imenu države po predstavnikih sodeluje tudi v

organih upravljanja javnih zavodov in opravlja druge naloge v skladu zakoni za posamezna izobraževalna področja.

Urejanje socialnega položaja otrok in družin, učencev, dijakov in študentov je v pristojnosti Ministrstva za delo, družino, socialno delo in enake možnosti. Pri nekaterih skupnih vprašanjih (zdravstvo, kultura, javna uprava) sodelujejo tudi druga ministrstva.

Pri sprejemanju strokovnih odločitev, potrebnih za načrtovanje in vodenje izobraževalne politike ministrstva, ter pri pripravi predpisov in nacionalnih programov sodelujejo strokovni sveti, ki jih ustanovi vlada.

Ti so:

- Strokovni svet RS za splošno izobraževanje,
- Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje,
- Strokovni svet RS za izobraževanje odraslih,
- Svet RS za visoko šolstvo (ta obravnava deloma tudi vprašanja višjega šolstva).

Glavna skrb države so **javni zavodi**, ki izvajajo javno službo. Javni zavodi so osebe javnega prava, država jih nadzoruje z mehanizmi, kot so imenovanje svojih

predstavnikov v organih upravljanja, javno financiranje in sprejemanje splošnih pravil in smernic o javnih službah v zakonodaji in drugih aktih. Strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju v javnih zavodih pri izvajanju svojega poklica uživajo **strokovno avtonomijo**.

Država ustanavlja in financira javne srednje šole, višješolske in visokošolske zavode, zavode za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami ter dijaške in študentske domove ter podporne strokovne zavode na področju izobraževanja.

Občine ustanovljajo javne vrtce, osnovne šole in domove za učence, osnovne glasbene šole ter organizacije za izobraževanje odraslih. Programi predšolske vzgoje se financirajo iz občinskih proračunov, plačil staršev in drugih virov. Osnovno šolstvo se financira iz občinskega in državnega proračuna. Izobraževanje odraslih se financira iz državnega in občinskih proračunov ter drugih virov.

Država ustanavlja tudi podporne javne zavode s področja izobraževanja, katerih naloge so predvsem razvoj, strokovna pomoč in nadzor, spremljanje kakovosti, svetovanje itd.

Ti so:

- Zavod RS za šolstvo,
- Center RS za poklicno izobraževanje,
- Državni izpitni center,
- Pedagoški inštitut,
- Andragoški center Slovenije,
- Šola za ravnatelje,
- Šolski muzej,
- Center za šolske in obšolske dejavnosti in
- Center za mobilnost in evropske programe izobraževanja in usposabljanja.

Institucionalna raven upravljanja

Organ upravljanja javnega vrtca in šole je svet, organ vodenja pa ravnatelj. Svet vrtca ali osnovne šole sestavljajo predstavniki ustanovitelja, delavcev zavoda in staršev, svet srednje šole pa tudi predstavniki dijakov. Ustanoviteljica – občina oziroma država – sodeluje pri upravljanju vrtcev in šol po svojih predstavnikih v svetu ter v upravnih postopkih neposredno. Svet javnega vrtca oziroma šole med drugim imenuje in razrešuje ravnatelja, sprejema program razvoja, letni delovni načrt in poročilo o njegovi uresničitvi.

Javni vrtec, osnovna in srednja šola oblikujejo tudi svet staršev; ta daje soglasje k nadstandardnemu programu in imenuje svoje predstavnike v svet, sicer pa ima bolj posvetovalno vlogo. Organom zavoda daje predloge in mnenja. Od leta 2008 naprej imajo starši pravico sprejeti svoj program sodelovanja s šolo in združevanja v lokalne in nacionalne zveze.

Višja šola organe upravljanja in strokovne organe oblikuje v odvisnosti od ustanovitelja (država, zasebnik) in organiziranosti (samostojna šola, enota drugega zavoda ali gospodarske družbe). Poslovodni organ je direktor ali ravnatelj, svet (ali strateški svet) pa organ upravljanja. V svetu sodelujejo poleg predstavnikov ustanovitelja in zaposlenih tudi predstavniki študentov in delodajalcev. Vsaka šola oblikuje še komisijo za spremljanje in zagotavljanje kakovosti; ta sodeluje z evalvacijskimi organi visokega šolstva.

Univerze in samostojni visokošolski zavodi so v skladu z **Ustavo RS in Zakonom o visokem šolstvu** avtonomne institucije. To pomeni, da jim je poleg svobode raziskovanja, umetniškega ustvarjanja in posredovanja znanja dana tudi pravica, da samostojno urejajo svojo notranjo organiziranost in delovanje organov. Z zakonom so predpisani le najpomembnejši organi in njihove naloge.

Organi univerze so:

- rektor,
- senat,
- upravni odbor in
- študentski svet.

Organi članice univerze so: dekan, senat, akademski zbor in študentski svet.

Zasebno izobraževanje

Zasebne vrtce oziroma šole in visokošolske zavode lahko ustanovijo domače in tuje fizične ali pravne osebe, razen osnovne šole, ki jo lahko ustanovijo samo domače fizične ali pravne osebe. Zasebnih vrtcev in šol, ki bi se v celoti financirali iz zasebnih virov, v Sloveniji ni. Vsi se financirajo ali sofinancirajo iz javnih sredstev.

Večina zasebnih višjih šol se v celoti financira iz zasebnih virov – šolnin. Zasebnim visokošolskim zavodom, ki jim je bila podeljena koncesija, pa država namenja sredstva za študijsko in obštudijsko dejavnost. Sredstev za investicije in investicijsko vzdrževanje ne prejemajo, lahko pa se prek posebnih razpisov potegujejo za sofinanciranje razvojnih nalog. Te lahko prejmejo tudi zasebni visokošolski zavodi brez koncesije. ■

PREDŠOLSKA VZGOJA

Predšolska vzgoja je namenjena otrokom od enega leta do obveznega vstopa v šolo (6 let) in **ni obvezna**. O vpisu otroka odločijo starši. Predšolsko vzgojo izvajajo javni in zasebni vrtci. Kjer je treba, mrežo javnih vrtcev dopolnjujejo zasebni vrtci s koncesijo. **Javne vrtce ustanavljajo lokalne skupnosti** v skladu s potrebami lokalnega prebivalstva. Glede na potrebe staršev in otrok ter v dogovoru z občino lahko vrtci izvajajo različne programe: celodnevne, poldnevne ali krajše. Programe izvajajo vzgojiteljice in pomočnice vzgojiteljic.

V šolskem letu 2013/14 je izvajalo predšolsko vzgojo 960 enot vrtcev, organiziranih v 105 javnih vrtcev, 196 vrtcev pri OŠ in 65 zasebnih vrtcev. Večina vrtcev, 93 %, je javnih, 7 % vseh vrtcev pa je zasebnih.

Število v vrtce vpisanih otrok nenehno narašča. V vrtcih in v vzgojno-varstvenih družinah jih je bilo leta 2013/14 **83.700**, to je **75,6 %** vseh otrok ustreznih starosti. **Petletnikov, vključenih v predšolsko vzgojo**, je bilo v tem šolskem letu **že več kot 90 %**.

Javni vrtci svoja vrata odpirajo že otrokom, starim 11 mesecev, v isti instituciji jih nato vzgajajo in izobražujejo vse do vstopa v šolo. Vzgoja v vrtcih poteka v dveh starostnih obdobjih:

- prvo obdobje: otroci od enega do treh let in
- drugo obdobje: otroci od treh let do vstopa v šolo.

Cilji predšolske vzgoje

Cilji predšolske vzgoje v vrtcih so:

- razvijanje sposobnosti za razumevanje in sprejemanje sebe in drugih,
- razvijanje sposobnosti za dogovarjanje, upoštevanje različnosti in sodelovanje v skupinah,
- razvijanje sposobnosti za prepoznavanje čustev in spodbujanje čustvenega doživljanja in izražanja,
- negovanje radovednosti, raziskovalnega duha, domišljije in intuicije ter razvijanje neodvisnega mišljenja,
- spodbujanje jezikovnega razvoja za učinkovito in ustvarjalno uporabo govora, pozneje pa tudi branja in pisanja,
- spodbujanje doživljanja umetniških del in umetniškega izražanja,
- posredovanje znanja z različnih področij znanosti in iz vsakodnevnega življenja,
- spodbujanje telesnega in gibalnega razvoja in
- razvijanje samostojnosti pri higienskih navadah in skrbi za zdravje.

Kurikulum v vrtcu

Predšolska vzgoja v vrtcih poteka po načelih:

- demokratičnosti,
- pluralizma,
- avtonomnosti, strokovnosti in odgovornosti zaposlenih,
- enakih možnosti za otroke in starše, upoštevaje različnost med otroki,
- pravice do izbire in drugačnosti in
- ohranjanja ravnotežja med različnimi vidiki otrokovega telesnega in duševnega razvoja

Strokovni delavci v javnih in zasebnih vrtcih s koncesijo se pri delu ravnavajo po **Kurikulumu za vrtce**, temeljnem programskem dokumentu, sprejetem leta 1999, v katerem je predšolska vzgoja utemeljena kot del vzgojno-izobraževalnega sistema.

V uvodnem delu kurikuluma so načela, ki jih morajo upoštevati strokovni delavci v vrtcih, ter temeljna strokovna izhodišča, kot so zakonitosti o otrokovem razvoju in učenju, demokratizacija vsakodnevnih (rutinskih) dejavnosti (npr. hranjenje, počitek), pozitivne interakcije in spoštljiva komunikacija. Opozorjeno je tudi na **pomen prikritega kurikuluma**; ta zajema mnoge elemente vzgojnega vplivanja na otroka, ki niso nikjer opredeljeni, a so pogosto v obliki posredne vzgoje učinkovitejši od neposrednih vzgojnih dejavnosti. Kurikulum vsebuje tudi napotke za pripravo in uporabo prostora ter za sodelovanje s starši.

V drugem delu kurikuluma so predstavljena področja dejavnosti v vrtcu. Ta so skupna za otroke, stare od 1 do 6 let. Za prvo in drugo starostno obdobje so opredeljena enaka **»predmetna« področja: gibanje, jezik, narava, družba, umetnost, matematika.**

V skladu z predpisanimi standardi morajo imeti vzgojiteljice v vrtcu visokošolsko diplomu prve stopnje, pomočnice vzgojiteljic pa srednjo izobrazbo ustrezne smeri. To, poleg normativov, ki določajo velikost skupin v vrtcu, normativov in minimalnih tehničnih pogojev za prostor in opremo vrtca, ter kurikuluma, zagotavlja visok standard dela z najmlajšimi.

Enemu vzgojitelju in pomočniku vzgojitelja je povprečno dodeljenih 8 otrok – v prvem starostnem obdobju povprečno 6 (6,1), v drugem pa povprečno 9 (9,3).

Varstvo na domu

Predšolska vzgoja se lahko organizira tudi na domu vzgojitelja in pomočnika vzgojitelja, ki sta zaposlena v vrtcu, ali zasebnega vzgojitelja. Zasebni vzgojitelj mora izpolnjevati enake pogoje kot vzgojitelj, pomočnik vzgojitelja ali svetovalni

Oddelki in otroci v predšolski vzgoji, Slovenija, šolsko leto 2013/14	Oddelki v vrtcih	Otroci skupaj	1. starostno obdobje	2. starostno obdobje
Skupaj	4.920	83.700	23.967	59.733
Javni vrtci	4.721	80.626	22.887	57.739
Zasebni vrtci	199	3.074	1.080	1.994

Vir: SURS.

Delež vključenosti otrok v vrtce po starosti v odstotkih, Slovenija, šolsko leto 2013/14	Starost otrok						
	skupaj	1 leto	2 leti	3 leta	4 leta	5 let	6 let ali več
Skupaj	75,6	42,1	65,4	83,8	87,8	94,3	5,4
Dečki	76,3	42,5	65,5	83,9	88,8	94,9	7,0
Deklice	74,8	41,7	65,3	83,7	86,8	93,8	3,8

Vir: SURS.

delavec v javnem vrtcu in se mora registrirati pri ministrstvu za izobraževanje.

Varstvene storitve lahko ponujajo tudi varuhi, ki niso kvalificirani za izvajanje programa predšolske vzgoje, ampak le za varovanje otrok. Tudi ti morajo biti registrirani pri ministrstvu, pristojnem za izobraževanje. Varstvo lahko organizirajo na svojem domu, in sicer največ za 6 otrok. Lahko pa se registrirajo za individualno varstvo na domu otrokove družine. Število registriranih varuhov predšolskih otrok na domu je vsako leto večje, tudi zaradi težav z zagotavljanjem prostih mest v javnih vrtcih. Januarja 2014 jih je bilo v seznam vpisanih 239. ■

OSNOVNOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

Osnovnošolsko izobraževanje je v Sloveniji organizirano kot **enotna devetletna osnovna šola** za učence od šestega do petnajstega leta starosti. Izvajajo ga javne in zasebne osnovne šole (manj kot 1 % učencev obiskuje zasebne osnovne šole) ter zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, za odrasle pa organizacije za izobraževanje odraslih.

Skladno z Ustavo RS je **osnovnošolsko izobraževanje obvezno** in se financira iz javnih sredstev. Osnovne šole ustanavlja lokalna skupnost. Slovenijo odlikuje široko razvejena mreža osnovnih šol, kar omogoča dostopnost izobraževanja vsem prebivalcem Slovenije. V šolskem letu 2013/14 se je v Sloveniji **166.535 otrok** izobraževalo v **782 osnovnih šolah in njihovih podružnicah** ter 57 šolah, enotah pri osnovnih šolah in zavodih za otroke s posebnimi potrebami. Skupaj je bilo zaposlenih **16.308 učiteljev**.

Cilji osnovnošolskega izobraževanja

Glavni cilji osnovnošolskega izobraževanja so:

- zagotavljanje možnosti, da si učenci skladno s svojimi sposobnostmi in interesi pridobijo znanje in spretnosti,
- spodbujanje osebnostnega razvoja,
- pridobivanje zmožnosti za vseživljenjsko učenje in nadaljnje izobraževanje,
- razvijanje zavesti o državni pripadnosti, narodni identiteti in kulturni tradiciji kot tudi vzgajanje za občje kulturne vrednote,
- vzgajanje za spoštovanje človekovih pravic, za sprejemanje drugačnosti in strpnost,
- razvijanje sposobnosti za sporazumevanje v slovenskem jeziku in tujih jezikih,
- vzgajanje za trajnostni razvoj, za odgovoren odnos do sebe, svojega zdravja, do drugih ljudi in okolja,
- razvijanje podjetnosti ter inovativnosti in ustvarjalnosti.

Program osnovne šole

Program osnovne šole je določen s **predmetnikom in učnimi načrti** za obvezne in izbirne predmete ter **smernicami in koncepti**, ki opredeljujejo druge oblike dela z učenci (jutranje varstvo, podaljšano bivanje, interesne dejavnosti, šolo v naravi) in medpredmetna področja (dneve dejavnosti, knjižnično in informacijsko znanje), ter drugimi dokumenti, ki usmerjajo delo strokovnih delavcev šole. S programom se določijo tudi, katero znanje morajo imeti učitelji posameznega predmeta.

Poleg obveznih in obveznih izbirnih predmetov, pogovornih ur oddelčne skupnosti in dni dejavnosti (kulturni, športni, tehnični, naravoslovni dnevi) vse osnovne šole izvajajo tudi dejavnosti iz razširjenega programa. Mednje spadajo interesne dejavnosti, neobvezni izbirni predmeti ter jutranje varstvo prvošolcev in podaljšano bivanje za učence od prvega do petega razreda.

Preverjanje in ocenjevanje znanja

Učitelji preverjajo in ocenjujejo znanje učencev vse obdobje, ko se pouk predmeta izvaja. V 1. in 2. razredu učitelji ocenjujejo napredek učencev z opisnimi ocenami. Od 3. razreda naprej učitelji ocenjujejo doseganje standardov znanja, predpisanih z učnimi načrti, s številčnimi ocenami na lestvici od 1 do 5, pri čemer je ocena 1 negativna, druge pa so pozitivne.

Z nacionalnim preverjanjem znanja se ob koncu 6. in 9. razreda preveri znanje maternega jezika in matematike, v 6. razredu še tujega jezika, v 9. pa predmeta, ki ga izbere minister. Preverjanje je za učence obvezno. Dosežki ne vplivajo na ocene in pomenijo le dodatno informacijo o znanju učencev.

Šola za učence, ki potrebujejo pomoč pri učenju, **organizira dopolnilni pouk, dodatni pouk** pa za tiste, ki presegajo predpisane standarde znanja. Šole lahko **ocenjevanje znanja prilagodijo učencem**, ki so sočasno vpisani v glasbeno šolo, perspektivnim športnikom in kulturnikom, učencem s posebnimi potrebami in učencem tujcem.

Ob koncu šolskega leta 2012/13 je izobraževanje v rednih programih osnovne šole uspešno končalo 17.361 učencev. Tistih, ki so izpolnili zakonsko obveznost 9-letnega šolanja in zapustili osnovno šolo brez spričevala o dokončanju, je bilo 1,4%.

Starostne ravni in razporejanje učencev v oddelke

Osnovna šola se deli na **tri vzgojno-izobraževalna obdobja**, vsako ima po tri razrede. V posameznem razredu so učenci iste starosti. Učenci posameznega razreda so razporejeni v oddelke, v manjših šolah so oblikovani kombinirani oddelki, v katerih so učenci dveh ali več razredov.

V skladu z normativi, ki veljajo za delo v osnovni šoli, je **največje število učencev v oddelku 28**. Število se lahko zniža, kadar so oddelki kombinirani, v šolstvu manjšin ali kadar so v oddelku učenci Romi ali otroci s posebnimi potrebami. V šolskem letu 2013/14 je bilo v enem oddelku v povprečju 19 otrok. Ob koncu šolskega leta 2012/13 je bilo v osnovnošolskem izobraževanju 10.400 učencev s posebnimi potrebami oziroma 6,5% osnovnošolske populacije.

Učenci v osnovnošolskem izobraževanju, Slovenija, začetek šolskega leta 2013/14	Oblika	2013/2014		
		Učenci	Zavodi	Oddelki
Osnovne šole brez podružnic	Javni	147.044	447	7.238
	Zasebni	921	3	46
	Skupaj	147.965	450	7.284
Podružnične Osnovne šole	Javni	15.198	330	1.066
	Zasebni	0	0	0
	Skupaj	15.198	330	1.066
Osnovna šola	Skupaj	163.163	780	8.350
Osnovne šole s pril. programom*	Javni	2.070	27	315
	Zasebni	0	0	0
	Skupaj	2.070	27	315
Redne osnovne šole, ki izvajajo prilagojeni program osnovne šole*	Javni	462	21	78
	Zasebni	0	0	0
	Skupaj	462	21	78
Osnovna šola s prilagojenim programom*	Skupaj	2.532	48	393
Zavodi za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami*	Javni	544	10	100
	Zasebni	0	0	0
	Skupaj	544	10	100
	Skupaj	166.239		

Vir: MIZŠ.

* Vključeni tudi podatki o učencih in oddelkih posebnega programa vzgoje in izobraževanja

V prvem obdobju učence poučuje razredni učitelj. V 1. razredu praviloma pri polovici ur sodeluje tudi drugi učitelj, navadno je to vzgojitelj predšolskih otrok. V drugem obdobju pouk v glavnem izvaja razredni učitelj, pouk posameznih predmetov pa prevzemajo predmetni učitelji. V tretjem obdobju poučujejo predmetni učitelji.

Pouk pri določenih predmetih se lahko izvaja tudi v manjših učnih skupinah. ■

SREDNJEŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

Po obveznem devetletnem osnovnošolskem izobraževanju sledi neobvezno srednješolsko izobraževanje. Traja od 2 do 5 let, vanj vstopajo generacije otrok, stare praviloma 15 let.

Poglavitni cilji srednješolskega izobraževanja v Sloveniji so omogočiti:

- splošno izobrazbo in pridobitev poklica vsemu prebivalstvu,
- čim večjemu deležu prebivalstva čim višje ravni ustvarjalnosti,
- čim večjemu deležu prebivalstva čim višjo raven izobrazbe ter
- vključevanje v procese evropskega povezovanja.

Srednješolsko izobraževanje se deli na:

- **splošno izobraževanje**, kamor spadajo različni štiriletni programi splošne in strokovne gimnazije (*gimnazija in klasična gimnazija; tehniška, ekonomska in umetniška gimnazija različnih smeri*) in enoletni maturitetni tečaj, ter
- **poklicno in strokovno izobraževanje**, kamor spadajo izobraževalni programi različnih vrst zahtevnosti, in sicer: programi nižjega (2 leti) ter srednjega poklicnega izobraževanja (3 leta), ki se zaključijo z zaključnim izpitom, ter srednjega strokovnega izobraževanja (4 leta), poklicno-tehniškega izobraževanja (2 leti po končanem programu srednjega poklicnega izobraževanja) in poklicnega tečaja (1 leto), ki se prav tako zaključijo s poklicno matura.

Srednješolsko izobraževanje je v šolskem letu 2013/14 **izvajalo 110 javnih srednjih šol (organiziranih kot enovite srednje šole ali šolski centri) ter 6 zavodov za mladostnike s posebnimi potrebami**. Šole lahko izvajajo programe iste ali različnih vrst na eni ali več zahtevnostnih ravneh. Javne srednje šole so lahko organizirane kot enovite organizacije, lahko pa so zaradi programske razvejenosti oziroma velikosti, merjene s številom oddelkov in dijakov, organizirane kot šolski centri z več šolami kot organizacijskimi enotami.

Sistem srednjega šolstva je **centraliziran**; o ustanavljanju in financiranju šol, sprejemanju in razmeščanju izobraževalnih programov se odloča na nacionalni ravni. Šole in učitelji pa so avtonomni pri konkretizaciji učnih vsebin, izbiri metod poučevanja, kadrovanju in urejanju delovnih razmerij. Za vpis novincev si morajo šole pridobiti soglasje ustanovitelja.

Ob koncu šolskega leta 2012/13 je bilo v srednješolske izobraževalne programe vpisanih 76.058 dijakov in 14.790 odraslih. Srednješolsko izobrazbo si je pridobilo 18.463 mladih in 3.234 odraslih.

Izmed vseh vpisanih jih je bilo 40% vpisanih v srednje splošno izobraževanje, med njimi je bilo dobrih 59% deklet. **V srednjem tehniškem in strokovnem izobraževanju** je bilo dobrih **44 % dijakov**, v nižjem in srednjem poklicnem pa le nekaj manj od **16 %**.

Dijaki v srednješolskem izobraževanju, Slovenija, konec šolskega leta 2012/13	Vpisani			Zaključili izobraževanje		
	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske
Skupaj	76.058	38.729	37.329	18.463	9.276	9.187
Nižje poklicno izobraževanje	737	535	202	307	228	79
Srednje poklicno izobraževanje	11.158	7.691	3.467	2.945	2.039	906
Srednje tehniško in drugo strokovno izobraževanje	33.534	18.040	15.494	7.740	4.076	3.664
srednje tehniško in drugo strokovno izobraževanje (4-letni programi)	29.721	15.487	14.234	6.442	3.227	3.215
poklicno tehniško izobraževanje	3.514	2.454	1.060	1.147	807	340
poklicni tečaj	299	99	200	151	42	109
Srednje splošno izobraževanje	30.629	12.463	18.166	7.471	2.933	4.538
splošne in strokovne gimnazije	30.059	12.291	17.768	7.283	2.863	4.420
maturitetni tečaj	570	172	398	188	70	118

Vir: SURS.

Starostne ravni in razporejanje dijakov v oddelke v srednješolskem izobraževanju

Dijaki so ob vpisu stari praviloma 15 let. Izobraževanje je organizirano v enem ciklusu, ki traja od dve do pet let, odvisno od vrste programa. V posameznih razredih so dijaki iste starosti. Učitelji praviloma poučujejo iste predmete iste dijake več šolskih let.

Dijaki so razporejeni v oddelke, tako da je v njih praviloma 17 do 30 dijakov, s soglasjem ministrstva lahko tudi 32. Kadar so med njimi tudi dijaki s posebnimi potrebami, se število dijakov v oddelku lahko zmanjša.

Vrsta izobraževanja	Srednje splošno izobraževanje	Srednje strokovno in poklicno-tehniško izobraževanje
Namen	Priprava za nadaljevanje šolanja na univerzah.	Pridobitev poklica za vstop na trg dela ali nadaljevanje šolanja v programih terciarnega izobraževanja.
Šola	Gimnazija	Srednja poklicna in strokovna šola
Značilnost programa	<p>4 leta</p> <p>V Sloveniji obstajajo splošni in strokovni gimnazijski programi, med slednje štejeemo tehniške, ekonomske in umetniške gimnazije, med prve pa splošno in klasično gimnazijo.</p> <p>Vsi gimnazijski programi vsebujejo obvezni in izbirni del. V vseh sta med obveznimi predmeti najmanj dva tuja jezika.</p> <p>Predmetnik splošne gimnazije obsega:</p> <ul style="list-style-type: none"> • obvezne štiritletne predmete: materinščino, matematiko, prvi tuji jezik, drugi tuji jezik, zgodovino in športno vzgojo; • obvezne predmete: glasbo, likovno umetnost, geografijo, biologijo, kemijo, fiziko, psihologijo, sociologijo, filozofijo in informatiko; • ure za izbirne predmete, število izbirnih ur npr. v programu gimnazija narašča od drugega do zadnjega letnika, v zadnjem letniku so te namenjene pripravi na matura. <p>V programih klasične in ekonomske gimnazije so ure, namenjene izbirnim predmetom, določene »samo« v 3. in 4. letniku, v različnih smereh umetniške gimnazije je ur, namenjenih izbirnim predmetom, manj v primerjavi z drugimi gimnazijskimi programi.</p>	<p>4 leta (ali 2 leti po končanem triletnem poklicnem programu)</p> <p>Program vsebuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • splošnoizobraževalne predmete (40 % ur), • strokovne module (25 do 30% ur); nekateri moduli so obvezni, drugi izbirni, • praktično izobraževanje, deloma v šoli kot praktični pouk, deloma v delovnem procesu pri delodajalcu kot praktično usposabljanje (15 % ur), • interesne dejavnosti (5 % ur), • odprti del programa, ki ga določi šola v sodelovanju z gospodarskimi združenji (10 % ur.)
Zaključek šolanja	Matura	Poklicna matura
Predhodnost na višjo raven izobraževanja	Univerzitetni študij	Visokošolski strokovni študij, višješolski strokovni študij, z dodatnimi izpiti iz splošne mature tudi univerzitetni študij

Srednje poklicno izobraževanje	Nižje poklicno izobraževanje	Vrsta izobraževanja
Pridobitev poklica za vstop na trg dela.	Pridobitev poklica za vstop na trg dela.	Namen
Srednja poklicna in strokovna šola	Srednja poklicna in strokovna šola	Šola
3 leta	2 leti	Značilnost programa
<p>Program vsebuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • splošnoizobraževalne predmete (28 % ur), • strokovne module (28 % vseh ur), katerih dobra polovica je praktični pouk v šoli; nekateri moduli so obvezni, drugi pa dijaku na izbiro, • praktično usposabljanje v delovnem procesu pri delodajalcu (25 % ur), • interesne dejavnosti (4 % ur) ter • odprti del programa, ki ga določa šola v sodelovanju z gospodarskimi združenji (15 % ur). 	<p>Program vsebuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • splošnoizobraževalne predmete (30 % ur), • strokovne module (40 % ur), približno dve tretjini tega je praktični pouk v šoli; nekateri moduli so obvezni, drugi izbirni, • praktično usposabljanje v delovnem procesu pri delodajalcu (6 % vseh ur), • interesne dejavnosti (4 % vseh ur), • odprti del programa, ki ga določa šola v sodelovanju z gospodarskimi združenji (20 % ur). <p>Posebnost programov nižjega poklicnega izobraževanja je, da se vanje lahko vpišejo tudi učenci, ki v devetih letih osnovnošolskega izobraževanja končajo vsaj 7. razred devetletne osnovne šole in s tem izpolnijo osnovnošolsko obveznost. V to vrsto izobraževanja se je leta 2011/12 vpisal le 1 % učencev.</p>	
Zaključni izpit	Zaključni izpit	Zaključek šolanja
Poklicno-tehniško izobraževanje	Poklicno ali strokovno izobraževanje in nadaljnje izobraževanje	Predhodnost na višjo raven izobraževanja

Vpisni pogoji in izbira šole

Po uspešno končani osnovni šoli lahko učenci nadaljujejo izobraževanje v katerikoli srednji šoli.

Skupni razpis za vpis v gimnazije in maturitetni tečaj, nižje in srednje poklicno, srednje strokovno in poklicno-tehniško izobraževanje ter poklicni tečaj pripravi in objavi ministrstvo, pristojno za izobraževanje, najmanj šest mesecev pred začetkom izobraževanja.

Po objavi razpisa za vpis šole organizirajo informativni dan, na katerem kandidate za vpis seznanijo

- z možnostmi in pogoji izobraževanja,
- s poklici, za katere izobražujejo,
- z možnostmi za nadaljnje izobraževanje,
- s pogoji za vpis,
- s postopkom in merili izbire ob omejenem vpisu,
- z roki, ki so pomembni za vpisni postopek,
- ter z drugimi informacijami, pomembnimi za odločanje o vpisu.

Informativni dan za poklicne programe, za katere so razpisana učna mesta pri delodajalcih, organizirata tudi obrtno-podjetniška in gospodarska zbornica.

Učenci se vpišejo v izbrano srednjo šolo, na kateri so oddali prijavo. Kadar število prijavljenih kandidatov presega kadrovske in prostorske zmogljivosti šole, lahko šola s soglasjem ministra **omeji število prostih mest za vpis.** ■

Maturni izpitni vrečki
D. R. BITE, spol: ženska

maturni izpit

SPOLSKANOSKI IZPITNI BOK

SLOVENŠČINA
Izpitna pola 1

Šolski esej (700-1000 besed)

Sobota, 7. maj 2011 / 150 minut

Zvezdico grahite in prilepite!
Kandidat prilepi nalepko samo ali kandidate svezek
kandidat doli dva kandidata lista in dva odgovorna štoreca

Vsebinsko vrečke preverite v okencu. Vrečko
sme popreti samo odgovorna oseba na dan
In ob uri začetka maturnitetnega izpita v
Prijetnosti kandidatorov.

A109902

5

PET. IZPITN.

IZPITN.

SPLOŠNA MATURA IN POKLICNA MATURA

Matura je izpit na državni ravni, s katerim dijaki sklenejo srednje splošno izobraževanje. Matura je obenem izpit, ki odpira vrata v visokošolski univerzitetni študij tudi odraslim, ki so bodisi prekinili izobraževanje ali imajo izobrazbo, ki ne dopušča vstopa na visokošolski študij.

Splošna matura je zunanji izpit na državni ravni, ki jo dijaki opravljajo iz petih predmetov. Trije (materinščina, matematika in tuji jezik) so obvezni, dva lahko izbirajo s seznama maturitetnih predmetov.

Splošno maturo na državni ravni vodi Državna komisija za splošno maturo. Imenuje jo minister. Na posamezni šoli maturo vodi šolska maturitetna komisija, tej predseduje ravnatelj. Tehnične in strokovne naloge za pripravo izpitnega gradiva in izvedbo ocenjevanja opravlja **Državni izpitni center**.

Opravljena **splošna matura daje pravico do vpisa v univerzitetne študijske programe** in vse druge programe terciarnega izobraževanja.

Ob koncu izobraževanja v srednji strokovni šoli dijaki opravljajo **poklicno maturo** kot obliko zaključnega **izpita**. Opravlja se **pred šolsko izpitno komisijo**, v njej pa poleg učiteljev lahko sodelujejo tudi zunanji strokovnjaki, ki jih predlagajo pristojne zbornice delodajalcev in reprezentativni sindikati.

Poklicna matura obsega obvezni del, ki ga sestavljata izpit iz materinščine ter izpit iz strokovno-teoretičnega predmeta, ter izbirni del, ki ga sestavljata izpit iz tujega jezika ali matematike ter seminarska naloga ali izdelek oziroma storitev z zagovorom, s katerim se dokazuje praktična usposobljenost za opravljanje poklica. Za splošni del poklicne mature se štejeta izpita iz materinščine ter tujega jezika ali matematike.

Opravljena **poklicna matura daje pravico vpisa v visokošolske strokovne študijske programe in programe višjega strokovnega izobraževanja**. Dijaki lahko nadaljujejo študij tudi v nekaterih univerzitetnih programih, vendar morajo poleg poklicne mature opraviti še dodatni izpit iz enega izmed predmetov splošne mature. ■

POSREDNJEŠOLSKO – NETERCIARNO IZOBRAŽEVANJE

Maturitetni tečaj

Enoletni maturitetni tečaj je namenjen predvsem tistim, ki uspešno končajo štiriletno srednje strokovno izobraževanje in želijo opraviti maturo ter se vpisati v univerzitetno izobraževanje. Vanj se lahko vpišejo tudi tisti, ki so končali:

- triletno srednjo poklicno šolo,
- tretji letnik gimnazije in so prekinili izobraževanje najmanj za eno leto,
- osnovno šolo in opravili preizkus znanja na ravni tretjega letnika gimnazije,
- izobraževanje po javno veljavnem programu zasebne gimnazije, za katerega je strokovni svet za splošno izobraževanje ugotovil, da zagotavlja minimalno znanje za uspešno končanje šolanja, niso pa opravili mature.

Poklicni tečaj

V enoletne programe poklicnega tečaja se lahko vpiše, kdor

- je končal četrti letnik gimnazije ali
- izobraževalni program za pridobitev srednje strokovne izobrazbe in si želi pridobiti dodatno kvalifikacijo.

Mojstrski izpit

Mojstrski izpit lahko opravlja, kdor

- ima srednjo poklicno izobrazbo in vsaj tri leta delovnih izkušenj na področju, na katerem želi opravljati mojstrski izpit,
- ima srednjo strokovno izobrazbo in vsaj dve leti delovnih izkušenj,
- ima najmanj višjo strokovno izobrazbo in vsaj eno leto delovnih izkušenj.

Poslovodski ali delovodski izpit

Poslovodski ali delovodski izpit lahko opravlja, kdor ima srednjo poklicno izobrazbo in vsaj tri leta delovnih izkušenj na področju, na katerem želi opravljati poslovodski ali delovodski izpit.

Kdor opravi mojstrski, delovodski ali poslovodski izpit, si s tem pridobi srednjo strokovno izobrazbo. ■

TERCIARNO IZOBRAŽEVANJE

Slovenija se je aktivno vključila v bolonjski proces in se kot članica Evropske unije zavezala ciljem lizbonske strategije. Stremi k vzpostavitvi kakovostnega, raznolikega in dostopnega ter mednarodno primerljivega terciarnega izobraževanja. Med pomembnejšimi temeljnimi cilji terciarnega izobraževanja so predvsem kakovost, zaposljivost in mobilnost v Evropi in svetu, pravičen dostop, raznovrstnost institucij in študijskih programov.

Terciarno izobraževanje v Sloveniji **obsega višje strokovno izobraževanje in visokošolsko izobraževanje**. Oba podsistema sta med seboj povezana, saj ju povezuje sistem zagotavljanja kakovosti, prehajanje študentov z višje na visoko raven, delno tudi institucionalna umestitev in programska sorodnost.

Skoraj dve tretjini generacije, ki zaključi srednješolsko izobraževanje (tipično v starosti 19 let) se vpiše na terciarno izobraževanje.

Slovenija je po podatkih Eurostata leta 2013 dosegla specifični cilj Strategije Evropa 2020, v skladu s katerim je **40 % generacije, stare od 30 do 34 let, doseglo terciarno izobrazbo**¹. Odstotni delež prebivalcev z doseženo terciarno izobrazbo v Sloveniji nenehno narašča. Leta 2002 je bilo med prebivalci Slovenije, starejšimi od 15 let, 215.000 (12,9%) prebivalcev s terciarno izobrazbo, leta 2011 pa 308.000 (17,5%) oziroma vsak šesti, starejši od 15 let.

Višješolsko izobraževanje

Višješolsko izobraževanje izvaja 64 javnih in zasebnih **višjih strokovnih šol**, ki jih je v študijskem letu 2013/14 obiskovalo 13 tisoč študentov. **Praktično naravnani** programi trajajo dve leti, nastali pa so iz dejanskih kadrovskih potreb gospodarstva. Študentom omogočajo **pridobitev poklicnih kompetenc** v skladu s poklicnimi standardi. Diplomanti so usposobljeni za vodenje, načrtovanje in nadzorovanje delovnih procesov.

1. Podatki EUROSTAT so zbrani na podlagi Ankete o delovni sili (Labour Force Survey). Po enotni metodologiji so zbrani podatki za vse države članice EU, ki so se, tako kot Slovenija, zavezale k uresničevanju strategije Evropa 2020.

Podatki SURS za leto 2013, ki so zbrani na podlagi registrskega popisa, kažejo, da je delež mladih starih od 30 do 34, ki dosegajo terciarno izobrazbo 34,4%.

Vpisani v višje strokovno izobraževanje v študijskem letu 2013/14, Slovenija	Redni študij	Izredni študij	Skupaj
Javne in koncesionirane višje šole	8.172	2.416	10.588
Zasebne višje šole		2.614	2.614
Skupaj	8.172	5.030	13.202

Vir: MIZŠ.

Visokošolsko izobraževanje

Visokošolski študij je organiziran na javnih in zasebnih **univerzah in samostojnih visokošolskih zavodih**. V študijskem letu 2013/14 je na fakultetah, umetniških akademijah in visokih strokovnih šolah, študiralo 79 tisoč študentov. Število visokošolskih zavodov se je v zadnjim desetletju zelo povečalo. Leta 2013 so v Sloveniji delovali tri javne in dve zasebni univerzi, en javni samostojni visokošolski zavod in dvainštirideset zasebnih samostojnih visokošolskih zavodov.

Glavne naloge visokošolskih zavodov – znanstvenoraziskovalno oziroma umetniško delo in izobraževanje – so določene z zakonom. Strateški cilji za posamezna pet- do desetletna obdobja se določijo z nacionalnim programom visokega šolstva, ki ga sprejme Državni zbor RS.

Visokošolsko izobraževanje je organizirano na treh »bolonjskih« stopnjah. V okviru prve stopnje se izvajata visokošolski strokovni in univerzitetni študij oziroma dodiplomski študij, na drugi stopnji magistrski (stopenjski ali enovit) in na tretji doktorski študij. Vpeljava novih, »bolonjskih« študijskih programov na vseh stopnjah je bila končana s študijskim letom 2009/10. Sočasno z uvajanjem novih študijskih programov se stari študijski programi opuščajo – končati jih bo mogoče še do izteka študijskega leta 2015/16. Študijski programi se izvajajo kot redni ali izredni študij ali študij na daljavo.

Študijski programi za pridobitev izobrazbe trajajo od 2 do 6 let. Študijske obveznosti po programih so ovrednotene s kreditnimi točkami. V letniku študija si je mogoče pridobiti 60 KT, pri čemer 1 KT pomeni 25–30 ur študentovega dela oziroma 1500–1800 ur na leto.

Vpisani na visokošolsko izobraževanje v študijskem letu 2013/14, Slovenija	Redni študij	Izredni študij	Skupaj
Javni visokošolski zavodi	61.655	8.376	70.031
Dodiplomski (stari programi)	2.447	279	2.726
Za pridobitev univerzitetne izobrazbe (stari programi)	2.438	243	2.681
Za pridobitev visoke strokovne izobrazbe (stari programi)	9	36	45
Programi I. stopnje	41.086	4.661	45.747
Univerzitetni	26.606	1.516	28.122
Visokošolski	14.480	3.145	17.625
Programi II. stopnje	17.646	1.317	18.963
Enovit magistrski	4.306	87	4.393
Magistrski	13.340	1.230	14.570
Programi III. stopnje	477	2.112	2.589
Doktorski študij	477	2.112	2.589
Podiplomski (stari programi)	0	7	7
Za pridobitev doktorata znanosti (stari programi)	0	7	7
Zasebni visokošolski zavodi	4.115	5.187	9.302
Programi I. stopnje	2.859	4.234	7.093
Univerzitetni	670	203	873
Visokošolski	2.189	4.031	6.220
Programi II. stopnje	1.014	780	1.794
Magistrski	1.014	780	1.794
Programi III. stopnje	242	173	415
Doktorski študij	242	173	415
Skupaj	65.770	13.563	79.333

Vir: eVŠ, MIZŠ.

Vrsta študijskega program za pridobitev izobrazbe	Trajanje	Kreditne točke	Pogoj za vpis
Višješolski študijski programi	2 leti	120	Splošna ali poklicna matura ali naziv mojster, delovodja ali poslovodja in 3 leta delovnih izkušenj in opravljen preizkus znanja iz splošnega dela poklicne mature
Visokošolski strokovni študijski program	3–4 leta	180–240	Poklicna matura ali splošna matura
Visokošolski univerzitetni dodiplomski študijski programi	3–4 leta	180–240	Splošna matura ali poklicna matura in dodatni izpit iz predmeta pri splošni maturi
Magistrski študijski programi	1–2 leti	60–120	Končan program prve stopnje z ustreznih strokovnih področij ali končan program prve stopnje z drugih strokovnih področij in opravljene premostitvene obveznosti v obsegu od 10 do 60 kreditnih točk
Enoviti magistrski študijski programi	5 let	300	Splošna matura ali poklicna matura in dodatni izpit iz predmeta pri splošni maturi
Doktorski študijski programi	3 leta	180	Končan študijski program druge stopnje ali enovit magistrski študijski program

Vpis

Vpisni pogoji v terciarno izobraževanje so določeni z zakonom in študijskim programom. Najsplošnejši pogoj za vpis v terciarno izobraževanje je splošna matura. Z opravljeno splošno matura se je mogoče vpisati v katerikoli višješolski ali visokošolski program.

Ob omejitvi vpisa se upoštevajo kandidatov splošni uspeh pri maturi ali poklicni maturi ter splošni učni uspeh, dosežen v tretjem in četrtem letniku srednje šole, lahko pa tudi uspeh pri posameznih predmetih. Tudi pri vpisu v magistrske in doktorske študijske programe se upošteva kandidatov uspeh iz predhodnega študija.

Vpis v višje in visokošolsko izobraževanje se opravi na podlagi javnega razpisa za vpis, ta se objavi najmanj šest mesecev pred začetkom novega študijskega leta. Javne višje šole si morajo k številu predlaganih vpisnih mest pridobiti soglasje ministra, pristojnega za izobraževanje. Za zasebne višje strokovne šole je največje dovoljeno število vpisnih mest določeno z odločbo o vpisu v uradni razvid terciarnih institucij.

Študenti višješolskega in visokošolskega izobraževanja po področju izobraževanja v Sloveniji v študijskem letu 2013/14, Slovenija

Vir: SURS.

Kakovost

Nacionalna agencija za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu (NAKVIS) je bila ustanovljena leta 2009 in je bila leta 2013 vpisana v Evropski register agencij za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu (EQAR). Tako je postala del evropskega sistema za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu. Omogoča neposredno izboljšavo kakovosti evropskega visokošolskega izobraževanja, spodbuja večjo mobilnost študentov in povečuje zaupanje med visokošolskimi institucijami. ■

**OSNOVNO GLASBENO IN PLESNO
IZOBRAŽEVANJE**

**IZOBRAŽEVANJE OTROK S POSEBNIMI
POTREBAMI**

IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH

OSNOVNO GLASBENO IN PLESNO IZOBRAŽEVANJE

V Sloveniji je zelo razvito neobvezno osnovno glasbeno in baletno izobraževanje. Organizirano je tako, da poteka zunaj rednega izobraževanja in imajo učenci možnost, da ga obiskujejo sočasno z redno šolo. Izobraževanje je organizacijsko enotno in hkrati notranje vsebinsko tako diferencirano, da omogoča učencem končanje izobraževanja že na osnovni stopnji, bolj nadarjenim pa nadaljevanje glasbenega in plesnega izobraževanja. Izvajajo ga **javne in zasebne glasbene in baletne šole**; te lahko organizirajo tudi druge glasbene in plesne dejavnosti. V njih se lahko izobražujejo predšolski otroci, učenci osnovnih šol, dijaki, vajenci, študentje višjih in visokih šol in tudi odrasli. Vpisujejo se po opravljenem sprejemnem preizkusu nadarjenosti.

Učencem osnovne šole se obiskovanje glasbene šole lahko upošteva pri izpolnjevanju izbirnih obveznosti programa osnovne šole. **Javnoveljavni programi**, ki jih izvajajo javne in zasebne glasbene in baletne šole, se v glavnem financirajo iz javnih sredstev, šole pa lahko staršem zaračunavajo prispevek za materialne stroške. Šole, ki jih **ustanavljajo lokalne skupnosti in zasebniki**, omogočajo pridobivanje umetniških izkušenj, spodbujajo redno solistično nastopanje učencev, organizirajo delovanje komornih skupin in orkestrov ter plesnih skupin; najbolj nadarjene učence pa usmerjajo k udeležbi na glasbenih in plesnih tekmovanjih.

Ob začetku šolskega leta 2013/14 je bilo v osnovno glasbeno in baletno izobraževanje vpisanih približno 25.500 učencev, od tega v program ples 1.296. Med vsemi vpisanimi je bilo 88 % osnovnošolcev. Leto poprej je osnovno glasbeno in baletno izobraževanje končalo nekaj več kot 3.200 otrok. V šolskem letu 2012/13 je bilo v glasbenih in baletnih šolah zaposlenih 1.964 učiteljev in 60 korepetitorjev. En učitelj je poučeval povprečno 13 (12,7) učencev.

Programi osnovnega glasbenega in baletnega izobraževanja so:

- program predšolske glasbene vzgoje, ki traja 1 leto,
- program glasbene pripravnice, ki traja 1 leto,
- program plesne pripravnice, ki traja 3 leta,
- glasbeni program, ki traja 4, 6 oziroma 8 let,
- plesni program, ki traja 6 let.

Glasbeni in baletni izobraževalni program vsebujeta obvezne predmete, korepeticije in nastope učencev, za zelo nadarjene učence pa še dodatni pouk. V osnovnem glasbenem in plesnem izobraževanju se poučujejo orkestrski in drugi instrumenti ter petje, ples (balet, sodobni ples), komorno-ansambelska igra, orkester (godalni, pihalni, harmonikarski, simfonični), nauk o glasbi in solfeggio. Na predšolski stopnji so predšolska glasbena vzgoja, glasbena in plesna pripravnica ter ljudska glasbila: citre, tamburice, diatonična harmonika.

Tedenska obveznost učencev na predšolski in pripravljalni stopnji je lahko največ 2 šolski uri oziroma 3 pri plesu; pozneje pa od 4 do največ 9 šolskih ur oziroma največ 13 pri plesu. Ura individualnega pouka traja 20, 30 oziroma 45 minut, ura skupinskega pouka pa 45 oziroma 60 minut.

Glasbena šola izvaja vzgojno-izobraževalno delo po razredih, oddelkih in učnih skupinah. Pouk instrumentov in petja poteka individualno, pouk drugih predmetov pa skupinsko. ■

Učenci, vpisani v osnovno glasbeno in plesno izobraževanje, v Sloveniji na začetku šolskega leta 2013/14

	Programi					
	Skupaj	Predšolska glasbena vzgoja	Glasbena pripravnica	Plesna pripravnica	Glasba	Ples
Skupaj	25.542	562	1.824	1.184	20.676	1.296
V javnih glasbenih šolah	24.029	520	1.674	1.131	19.452	1.252
V zasebnih glasbenih šolah	1.513	42	150	53	1.224	44

IZOBRAŽEVANJE OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

Vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami temeljita na načelih enakih možnosti s hkratnim upoštevanjem različnosti otrok, inkluzije, sodelovanja staršev, individualiziranega načina dela in vseh drugih pogojev za zagotavljanje najboljšega razvoja posameznega otroka.

Vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami sta v Sloveniji lahko organizirani samo kot **javna služba**, in sicer v javnih vrtcih in šolah ter v specializiranih javnih šolah oziroma zavodih. Država zagotavlja **javnoveljavne izobraževalne programe od predšolske ravni pa vse do konca srednješolskega izobraževanja**.

Skupine otrok s posebnimi potrebami po Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami so:

- otroci z motnjami v duševnem razvoju,
- gluhi in naglušni otroci,
- slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije,
- otroci z govorno-jezikovnimi motnjami,
- gibalno ovirani otroci,
- otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja,
- dolgotrajno bolni otroci,
- otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami in
- otroci z avtističnimi motnjami.

Programi vseh vrst in stopenj vzgoje in izobraževanja **s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo** se izvajajo v vrtcih in šolah v rednih oddelkih. Vanje se vpisuje večina otrok s posebnimi potrebami (90%). V **prilagojene in posebne programe za otroke s posebnimi potrebami**, ki se izvajajo v posebnih oddelkih (ali enotah) v rednih vrtcih in osnovnih šolah (21 šol), specializiranih osnovnih šolah (27), javnih zavodih za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami (16) in javnih socialnovarstvenih zavodih (5), pa se vpisuje vse manjši del teh otrok. Vzgojne programe za otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami izvajajo le javni zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami.

Vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami se financirata iz javnih sredstev. **Specializirane javne osnovne šole za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami** lahko ustanavljajo lokalne skupnosti, javne zavode pa država.

IZOBRAŽEVANJE OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI

Otroci s posebnimi potrebami v specializiranih programih, začetek šolskega leta 2013/14, Slovenija

		Oddelki/enote v rednih vrtcih ali osnovnih šolah	Osnovne šole s prilagojenim programom	Zavodi za otroke in mladostnike s PP
Prilagojeni programi predšolske vzgoje oziroma predšolska vzgoja v zavodu	oddelki	ni podatka	-	11
	učenci	208	-	52
Prilagojeni program osnovne šole z enakovrednim izobrazbenim standardom	oddelki	-	-	62
	učenci	-	-	333
Prilagojeni program osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom	oddelki	50	158	22
	učenci	298	1135	115
Posebni program vzgoje in izobraževanja	oddelki	28	157	16
	učenci	164	935	96
Prilagojeni programi srednješolskega izobraževanja z enakovrednim izobrazbenim standardom	oddelki	-	-	53
	učenci	-	-	303
Vzgojne skupine v domovih za učence in zavodih	oddelki	-	23	73
	učenci	-	187	587

- ni pajava
Vir: SURS, MIZŠ.

Otrokom in mladostnikom s posebnimi potrebami je bilo leta 2013 na voljo tudi **29 domov za trajno ali začasno bivanje**, od tega je bilo 5 socialnovarstvenih zavodov. Namenjeni so bili različnim skupinam otrok glede na njihove posebne potrebe: za otroke z motnjami v duševnem razvoju, gibalno ovirane otroke, slepe in slabovidne otroke, gluhe in naglušne otroke, ter za otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami.

V celotni osnovnošolski populaciji je delež otrok s posebnimi potrebami, integriranih v redne programe osnovne šole, 6,5-odstoten.

V Sloveniji temelji vključevanje otrok s posebnimi potrebami v redni šolski sistem na **konceptu inkluzivnega izobraževanja**, ki izhaja iz pravice vseh otrok, da optimalno razvijejo svoje potenciale, in iz pravice po nediskriminaciji.

Ob koncu šolskega leta 2012/13 je bilo v rednih programih 10.040 učencev s posebnimi potrebami ali 6,5 % vseh otrok, vpisanih v osnovnošolsko izobraževanje.

V rednih izobraževalnih programih je za različne skupine otrok s posebnimi potrebami zagotovljena delna individualizacija s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Ta se lahko izvaja kot pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj, kot učna pomoč in kot pomoč za ustvarjanje podpornega okolja. Prilagodijo se lahko organizacija učnega dela, način preverjanja in ocenjevanja znanja, napredovanje in časovna razporeditev pouka. Če je treba, se prilagodijo tudi prostor in učni pripomočki. Otroku s posebnimi potrebami se lahko dodeli stalni ali začasni spremljevalec.

V prilagojenih izobraževalnih programih z enakovrednim izobrazbenim standardom se lahko prilagodita še predmetnik in način eksternega preverjanja znanja, v tistih z nižjim izobrazbenim standardom pa tudi učni načrti, vzgojno-izobraževalna obdobja in pogoji za dokončanje izobraževanja.

Tisti otroci s posebnimi potrebami, ki jim ni mogoče zagotoviti poučevanja v kraju njihovega prebivališča in jim zaradi oddaljenosti od kraja šolanja ni mogoče zagotoviti prevoza, se lahko vključijo v zavod za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, socialnovarstveni zavod, domove za te učence ali se namestijo v rejniško družino.

Starostne ravni in razporejanje otrok s posebnimi potrebami v oddelke

V vrtcih se v posamezni redni oddelok lahko vključita največ dva otroka s posebnimi potrebami, tak oddelok pa je lahko manjši od običajnega. V oddelku s prilagojenim programom za predšolske otroke pa je lahko največ 6 otrok s posebnimi potrebami.

V oddelkih s prilagojenim programom osnovne šole z enakovrednim ali nižjim izobrazbenim standardom za otroke s posebnimi potrebami ter v oddelkih za izvajanje posebnega programa za otroke z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju so normativi za oblikovanje oddelkov bistveno nižji od rednih oddelkov, segajo od najmanj 5 do največ 12 učencev v oddelku in se razlikujejo glede na program in posebne potrebe otrok. V posebnem programu vzgoje in izobraževanja za otroke z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju se otroci lahko izobražujejo do 26. leta starosti.

V srednjih šolah, v katerih se izvajajo prilagojeni izobraževalni programi, je v oddelkih navadno 10 dijakov, v učnih skupinah pa od 4 do 12.

V osnovnih in srednjih šolah so lahko redni oddelki, v katere so vključeni učenci oziroma dijaki s posebnimi potrebami, manjši kot to določajo predpisi.

Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami

Postopek usmerjanja otrok s posebnimi potrebami se začne s pisno zahtevo staršev ali šole. O usmerjanju otrok s posebnimi potrebami odloča na prvi stopnji Zavod RS za šolstvo. Otroci se usmerjajo v programe vzgoje in izobraževanja ob upoštevanju njihovih potreb na telesnem, spoznavnem, čustvenem in socialnem področju ter posebnih zdravstvenih potreb. Pri tem se upošteva dosežena raven razvoja, zmožnost za učenje in doseganje standardov znanja ter prognoza otrokovega nadaljnjega razvoja ob upoštevanju njegovih primanjkljajev, ovir oziroma motenj. Komisiji prve in druge stopnje pripravita strokovno mnenje, s katerim predlagata usmeritev otrok s posebnimi potrebami v ustrezen program vzgoje in izobraževanja.

Komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami druge stopnje, ki odloča o pritožbah na sklepe komisije prve stopnje, deluje pri ministrstvu, pristojnem za izobraževanje. ■

IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH

Izobraževanje odraslih obsega izobraževanje, izpopolnjevanje, usposabljanje in učenje oseb, ki so izpolnile osnovnošolsko obveznost in si želijo pridobiti, posodobiti, razširiti in poglobiti znanje, pa pri tem izobraževanju nimajo statusa rednega učenca, dijaka ali študenta. Izobraževanje odraslih v Sloveniji zaznamuje velika pestrost programov in izvajalcev izobraževanja.

Krovni zakon, ki ureja področje izobraževanja odraslih, je Zakon o izobraževanju odraslih, nekateri programi, ki so prav tako dostopni odraslim, pa so urejeni z drugimi področnimi zakoni.

Javno organizacijo za izobraževanje odraslih, je mogoče ustanoviti kot javni zavod ali organizirati kot organizacijsko enoto izobraževalnega zavoda, drugega zavoda ali druge pravne osebe. Ustanavljajo jih lokalne skupnosti, lahko pa tudi država. Izobraževanje odraslih se izvaja v organizacijah za izobraževanje odraslih, šolah oziroma njihovih enotah, specializiranih organizacijah za izobraževanje odraslih in drugih javnih ali zasebnih organizacijah, ki so vpisane v razvid organizacij za izobraževanje odraslih, v podjetniških izobraževalnih centrih in pri zasebnikih, ki imajo status zasebnega učitelja.

V Sloveniji je bilo po podatkih Eurostata leta 2013 v vseživljenjsko izobraževanje vključenih 12,4% prebivalcev Slovenije, starih od 24 do 65 let.

Cilji izobraževanja odraslih

Izobraževanje odraslih temelji na naslednjih načelih:

- vseživljenjskost izobraževanja,
- dostopnost izobraževanja pod enakimi pogoji,
- svoboda in avtonomnost pri izbiri poti, vsebine, oblik, sredstev in metod izobraževanja,
- laičnost izobraževanja odraslih, ki se opravlja kot javna služba,
- strokovna in etična odgovornost izobraževalcev,
- spoštovanje osebnosti in dostojanstva vsakega udeleženca in
- doseganje enakih standardov izobraževanja za pridobitev javnoveljavne izobrazbe, kot jih dosega mladina.

Programi za pridobitev formalne izobrazbe

Odrasli, ki si želijo pridobiti osnovnošolsko izobrazbo, se izobražujejo po **programu osnovne šole za odrasle**. Možnost pridobitve osnovnošolske izobrazbe je pravica in v vseh obdobjih življenja brezplačna. V šolskem letu 2012/13 je program osnovne šole za odrasle uspešno končalo 170 posameznikov.

Odrasli v srednješolskem izobraževanju v Sloveniji na koncu šolskega leta 2012/13	Vključeni			Zaključili izobraževanje		
	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske
Skupaj	14.790	7.416	7.374	3.234	1.466	1.768
Ljudska oz. delavska univerza	3.342	1.343	1.999	804	204	600
Druge specializirane organizacije za izobraževanje odraslih	2.551	1.254	1.297	482	165	317
Izobraževalni center (enota) pri podjetjih	-	-	-	-	-	-
Enota za izobraževanje odraslih pri šolah	8.491	4.656	3.835	1.732	984	748
Izobraževalni centri pri zbornicah	-	-	-	107	78	29
Drugo	406	163	243	109	35	74

- ni pojava

Vir: SURS.

Tistim odraslim, ki si želijo pridobiti srednješolsko izobrazbo, so na voljo običajni **srednješolski programi s posebnimi prilagoditvami za odrasle**. Organizacija izvajanja se prilagodi potrebam odraslih. V šolskem letu 2012/13 je bilo v programe za pridobitev srednješolske izobrazbe vpisanih 14.790 odraslih, 66 % jih je bilo ob koncu šolskega leta uspešnih. Med izvajalkami izobraževanja odraslih za pridobitev srednje izobrazbe je največ srednjih šol z enotami za izobraževanje odraslih, pol manj je organizacij za izobraževanje odraslih. Med 3.234 odraslimi, ki so zaključili srednješolsko izobraževanje, jih je kar tri četrtine končalo srednje strokovno izobraževanje, 17 % pa srednje poklicno izobraževanje.

Posebni programi izobraževanja

Udeleženci izobraževanja odraslih si lahko pridobivajo znanje in spretnosti tudi po posebnih javnoveljavnih izobraževalnih programih za odrasle. Ti pomenijo le manjši del v ponudbi neformalnega izobraževanja za odrasle. **Javnoveljavne programe**, ki so namenjeni posebnim ciljnim skupinam, predvsem tistim, ki potrebujejo izboljšanje temeljnih zmožnosti oziroma ravni pismenosti ali pomoč pri integraciji v družbo, je potrdil strokovni svet za izobraževanje odraslih in so odraslim povečini dostopni brezplačno. Med pomembnimi javnoveljavnimi programi so programi za učenje tujih jezikov, razvoj digitalne pismenosti, program slovenščine za tujce ter programi za razvoj pismenosti in temeljnih zmožnosti odraslih, družinske pismenosti, s skupnim imenom **programi Usposabljanje za življenjsko uspešnost – UŽU**. Posebni javnoveljavni enoletni **program Projektno učenje za mlajše**

odrasle – PUM je namenjen mladim, ki so opustili izobraževanje pred pridobitvijo poklicne izobrazbe. Pomaga jim pri ponovni vključitvi v redno izobraževanje, razvoju poklicne identitete oziroma pri vstopu na trg dela.

Neformalno izobraževanje je lahko poklicne narave, tako je zlasti usposabljanje in izpopolnjevanje v povezavi s poklicnim napredovanjem, lahko pa je splošno in namenjeno za osebni razvoj. Kot pomembno obliko neformalnega izobraževanja je treba omeniti študijske krožke in središča za samostojno učenje. Velik delež odraslih v Sloveniji je vključen v priložnostno učenje in samoučenje.

Pregled ponudbe izobraževanja odraslih

Andragoški center Slovenije, podporni javni zavod za izobraževanje odraslih, ki ga je ustanovila država, vsako leto objavi letni Pregled ponudbe izobraževanja odraslih za formalno in neformalno izobraževanje. V njem so zbrani podatki o programih, ki so na voljo odraslim, ter o izvajalcih programov za posamično šolsko leto. V pregled za šolsko leto 2013/14 je vpisanih več kot 200 izvajalcev in več kot 4.000 izobraževalnih programov. Večina izvajalcev je zasebnih, po številčnosti pa jim sledijo javne srednje šole in nato javni specializirani centri za izobraževanje odraslih. Največji delež ponudbe so neformalni izobraževalni programi, predvsem jezikovni tečaji ter tečaji posloводства in upravljanja. Med neformalnimi programi jim sledijo programi za pridobivanje računalniškega znanja, osebno rast in komunikacijo.

Nadaljnje izobraževanje v Sloveniji v šolskem letu 2011/12	Izvajalci		Udeleženci		
		skupaj	v programih, ki niso javnoveljavni	v javnoveljavnih programih	v jezikovnih programih
Skupaj	358	302.340	247.295	35.787	19.258
Ljudske univerze	30	34.274	24.516	4.012	5.746
Specializirane organizacije za izobr. odraslih	108	61.632	47.578	6.815	7.239
Enote pri šolah	31	20.173	16.460	1.585	2.128
Enote pri podjetjih itd.	31	128.269	127.672	242	355
Izobraževalni centri pri zbornicah	3	9.050	9.050	-	-
Nevladne organizacije	29	14.132	11.915	-	2.217
Vozniške šole	107	22.784	-	22.784	-
Drugi izvajalci	19	12.026	10.104	349	1.573

- ni pojava
Vir: SURS.

Potrjevanje neformalno pridobljenega znanja

V Sloveniji je razvit sistem priznavanja neformalnega znanja. Za potrebe priznavanja kompetenc na trgu dela se uporablja sistem nacionalnih poklicnih kvalifikacij, katerega skrbnik je ministrstvo, pristojno za delo. Nacionalne poklicne kvalifikacije so na zahtevo delodajalcev razvite iz poklicnih standardov. Posamezniku, ki si je na neformalen način pridobil določeno znanje, je na voljo postopek potrjevanja znanja. Izkazati mora znanje, zahtevano v katalogu za določeno poklicno kvalifikacijo, in sicer z izdelavo osebnega listovnika in s preizkusom znanja. Po uspešno končanem postopku kandidat prejme certifikat o pridobljeni nacionalni poklicni kvalifikaciji. ■

**STROKOVNI DELAVCI V VZGOJI IN
IZOBRAŽEVANJU**

**ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI V
VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU**

STROKOVNI DELAVCI V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

Strokovni delavci v vrtcih in šolah, ki izvajajo javnoveljavne programe vzgoje in izobraževanja, so: vzgojitelji, pomočniki vzgojiteljev, učitelji, svetovalni delavci, knjižničarji in drugi strokovni delavci. Tako javni kot zasebni vrtci in šole so dolžni zagotavljati ustrezno usposobljene strokovne delavce. Ti morajo obvladati slovenski knjižni jezik (oziroma jezik narodne skupnosti), **imeti ustrezno izobrazbo ter opravljen strokovni izpit.**

- Vzgojitelji v vrtcu, drugi učitelji v prvem razredu ter učitelji strokovno-teoretičnih predmetov v poklicnem in strokovnem izobraževanju morajo imeti diplomu najmanj prve stopnje,
- učitelji, svetovalni delavci, knjižničarji in drugi strokovni delavci morajo imeti diplomu druge stopnje,
- pomočniki vzgojiteljev v vrtcih, laboranti in učitelji praktičnega pouka v poklicnem in strokovnem izobraževanju morajo imeti najmanj srednjo strokovno izobrazbo.

Vsi strokovni delavci morajo imeti ustrezno pedagoško-andragoško kvalifikacijo, strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami pa še specialnopedagoško kvalifikacijo.

Vzgojitelji predšolskih otrok si pridobijo ustrezno izobrazbo s študijskimi programi prve stopnje, ki praviloma trajajo 3 leta (180 ECTS), učitelji strokovno-teoretičnih predmetov praviloma s študijskimi programi prve stopnje, ki lahko trajajo 3 ali 4 leta (180 ECTS ali 240 ECTS), drugi učitelji, knjižničarji in svetovalni delavci pa s študijskimi programi druge stopnje, v skupnem trajanju 5 let oziroma 300 ECTS (enoviti programi, 3+2 ali 4+1). Pedagoško kvalifikacijo si je mogoče pridobiti na dva načina: **integrirano** v študijski program (vzporedno s predmetom poučevanja) ali **zaporedno** v študijskem programu za izpopolnjevanje, v katerega se kandidati vpišejo po končanem študiju predmeta poučevanja.

STROKOVNI DELAVCI V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

Strokovni delavci v vrtcih v Sloveniji, 2013/14

	Skupaj	Moški	Ženske
Skupaj	11.379	261	11.118
Vzgojitelji – skupaj	5.057	49	5.008
1. starostno obdobje	1.833	8	1.825
2. starostno obdobje	3.224	41	3.183
Pomočniki vzgojitelja – skupaj	5.501	180	5.321
1. starostno obdobje	2.202	63	2.139
2. starostno obdobje	3.299	117	3.182
Vodstveni delavci	374	14	360
Svetovalni delavci	143	2	141
Drugi strokovni delavci	304	16	288

Vir: SURS.

Strokovni delavci v osnovnih šolah v Sloveniji, 2012/13

		Spol		
		Skupaj	Moški	Ženske
Osnovne šole	Zaposleni – SKUPAJ	17.953	2.284	15.669
	Učitelji v I. in II. triadi	6.218	178	6.040
	Učitelji v III. triadi	6.970	1.452	5.518
	Učitelji v oddelkih PB	2.232	204	2.028
	Vodstveni delavci	818	226	592
	Svetovalni delavci	890	25	865
	Drugi strokovni delavci	825	199	626
Osnovne šole in zavodi s prilagojenim programom	Zaposleni – SKUPAJ	931	111	820
	Učitelji v I. in II. triadi oz. na razredni stopnji	229	9	220
	Učitelji v III. triadi oz. na predmetni stopnji	240	57	183
	Učitelji v oddelkih PB	110	14	96
	Vodstveni delavci	54	9	45
	Svetovalni delavci	102	3	99
	Drugi strokovni delavci	196	19	177

Vir: SURS.

STROKOVNI DELAVCI V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

Strokovni delavci v javnih srednjih šolah za mladino v Sloveniji, 2012/13

	Skupaj	Moški	Ženske
Skupaj	7039	2331	4708
Učitelji SKUPAJ	6175	2086	4089
Učitelji v srednjem splošnem izobraževanju	2485	730	1755
Učitelji v srednjem tehniškem in drugem strokovnem izobraževanju	2568	859	1709
Učitelji v srednjem poklicnem izobraževanju	996	433	563
Učitelji v nižjem poklicnem izobraževanju	126	64	62
Vodstveni delavci	251	114	137
Svetovalni delavci	195	10	185
Drugi strokovni delavci	418	121	297

Vir: SURS.

Strokovni delavci v **višjih strokovnih šolah** so: predavatelji, inštruktorji, laboranti in knjižničarji.

- V naziv predavatelj so lahko imenovani kandidati z diplomo najmanj druge stopnje, tremi leti ustreznih delovnih izkušenj ter vidnimi dosežki na svojem strokovnem področju.
- Inštruktorji morajo imeti diplomo najmanj prve stopnje, laboranti pa diplomu višje strokovne šole.

Strokovni delavci na višjih strokovnih šolah v Sloveniji, 2013/14	Število			Število v EPDČ ¹			Število glede na pedagoško obremenitev	
	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	polna ali večja od polne	nepolna
Skupaj	1.768	943	825	527,6	269,7	257,9	118	1.650
Predavatelj višje šole	1.476	777	699	453,8	231,3	222,5	101	1.375
Inštruktor pri vajah	208	121	87	42,2	23,0	19,2	5	203
Laborant	48	38	10	18,7	14,2	4,5	8	40
Učitelj športne vzgoje	5	5	0	0,8	0,8	0,0	0	5
Knjižničar	31	2	29	12,1	0,4	11,7	4	27

1) Ekvivalent polnega delovnega časa

Vir: SURS.

Strokovni delavci v višješolskem izobraževanju morajo praviloma imeti ustrezno pedagoško-andragoško kvalifikacijo. Predavatelje imenuje za dobo petih let predavateljski zbor šole.

V visokem šolstvu opravljajo pedagoško oziroma znanstveno-raziskovalno delo **visokošolski učitelji, znanstveni delavci in visokošolski sodelavci**.

Visokošolski učitelji so docenti, izredni profesorji, redni profesorji in lektorji, v strokovnih študijskih programih pa lahko poučujejo tudi predavatelji in višji predavatelji. Za izvolitev v naziv docenta, izrednega ali rednega profesorja je treba imeti doktorat znanosti oziroma na umetniških področjih priznana umetniška dela, za druge učiteljske nazive pa najmanj končan študijski program druge stopnje. Vsi morajo imeti tudi preverjene pedagoške sposobnosti.

Pedagoški in znanstveni delavci na visokošolskih zavodih v Sloveniji v študijskem letu 2012/13	Število			Število v EPDČ ¹			Število glede na pedagoško obremenitev	
	skupaj	moški	ženske	skupaj	moški	ženske	polna ali večja od polne	nepolna
Skupaj	8.763	5.074	3.689	5.762,8	3.398,7	2.364,1	3.487	5.276
Visokošolski učitelji	5.596	3.483	2.113	3.471,5	2.156,2	1.315,3	2.019	3.577
redni profesorji	1.623	1.248	375	1.035,1	803,3	231,8	615	1.008
izredni profesorji	1.167	780	387	817,3	531,1	286,2	505	662
docenti	1.704	971	733	1.074,8	615,9	458,9	616	1.088
višji predavatelji	394	220	174	191,5	99,0	92,5	102	292
predavatelji	541	236	305	208,5	84,6	123,9	87	454
lektorji	167	28	139	144,3	22,3	122,0	94	73
Visokošolski sodelavci	3.050	1.519	1.531	2.226,3	1.202,1	1.024,2	1.436	1.614
asistenti	2.472	1.379	1.093	1.966,7	1.133,5	833,2	1.300	1.172
učitelji veččin	125	46	79	71,6	26,8	44,8	57	68
strokovni sodelavci s posebnim nazivom	412	90	322	153,3	37,8	115,5	47	365
bibliotekarji	41	4	37	34,7	4,0	30,7	32	9
Znanstveni delavci	117	72	45	65,0	40,4	24,6	32	85
znanstveni svetniki	39	28	11	20,9	15,0	5,9	9	30
višji znanstveni sodelavci	21	11	10	13,8	6,5	7,3	8	13
znanstveni sodelavci	57	33	24	30,3	18,9	11,4	15	42

1) Ekvivalent polnega delovnega časa

Vir: SURS.

Znanstveni delavci, ki izvajajo znanstvenoraziskovalni program visokošolske institucije, morajo imeti doktorat znanosti. Njihovi nazivi so znanstveni sodelavec, višji znanstveni sodelavec in znanstveni svetnik.

Visokošolski sodelavci so: asistent, bibliotekar, strokovni svetnik, višji strokovni sodelavec, strokovni sodelavec in učitelj veščin. Za visokošolske sodelavce se zahtevajo izobrazba druge stopnje in preverjene pedagoške sposobnosti.

Izvolitve v nazive opravljajo senati visokošolskih zavodov, in sicer za 5 let, za neomejeno dobo pa v naziva redni profesor in znanstveni svetnik. Merila za izvolitev določi senat univerze oziroma visokošolskega zavoda, pri tem pa upošteva standarde in merila Nacionalne agencije za kakovost v visokem šolstvu (NAKVIS).

Zaposlovanje in delovne razmere

Strokovni in drugi delavci v javnih vrtcih, šolah in visokošolskih in drugih zavodih imajo status javnega uslužbenca. Ureditev v zvezi s plačami, delovnopравниimi razmerji in upokojevanjem je enotna za vso državo. Zakon o delovnih razmerjih določa zaposlovanje s sklepanjem in prenehanjem pogodb, 40-urni delovni čas, vrste in oblike delovnih razmerij, pravice obveznosti in odgovornosti v povezavi z delovnim časom, plačili, dopusti in podobno. Posamezne pravice iz delovnopravnih razmerij so predmet pogajanj med vlado in sindikati in se urejajo v sektorskih kolektivnih pogodbah. Poseben zakon ureja obveznost pokojninskega in invalidskega zavarovanja na podlagi medgeneracijske solidarnosti. Plače delavcev v vzgoji in izobraževanju na podlagi načela enako plačanega dela na primerljivih delovnih mestih v celotnem javnem sektorju ureja

Zakon o sistemu plač v javnem sektorju.

Delavci se zaposlujejo na podlagi javne objave prostega delovnega mesta, to pa se določi na podlagi sistemizacije delovnih mest, predpisanih normativov in standardov ter soglasja pristojne upravne ravni, v visokem šolstvu pa na podlagi statutarnih določil visokošolskega zavoda. Delovno razmerje se sklene za določen oziroma nedoločen čas, s polnim delovnim časom ali krajšim od polnega, dogovor o razmerah za delo se uredi s pogodbo o zaposlitvi.

Strokovni delavci se lahko v vrtcih in šolah prvič zaposlijo kot delavci **začetniki ali kot pripravniki**, z izobrazbo prve ali druge stopnje praviloma za 10 mesecev, s srednjo strokovno izobrazbo pa praviloma za 6 mesecev. Ob podpori ali pod vodstvom mentorja se usposablja za samostojno opravljanje dela in pripravljajo na strokovni izpit. Šele, ko so opravili strokovni izpit, v celoti izpolnjujejo pogoje za opravljanje dela v vzgoji in izobraževanju.

Strokovni delavci se celotno karierno pot strokovno izobražujejo in usposablja, uspešno končani programi nadaljnega izobraževanja in usposabljanja pa so nujni pogoj za vsakršno napredovanje v plačne razrede ali nazive. Strokovni delavci lahko **napredujejo v nazive mentor, svetovalec in svetnik**.

Učna obveznost učiteljev in drugih strokovnih delavcev v izobraževanju

Tedenske ure neposredne učne obveznosti v urah (po 60 minut)

Vrtec	Vzgojitelj	30 ur
	Pomočnik vzgojitelja	35 ur
Osnovnošolsko izobraževanje	Učitelj slovenskega jezika (italijanskega/madžarskega)	15,75 ur
	Učitelj	16,5 ur
	Učitelj v podaljšanem bivanju	20,8 ur
	Učitelj v bolnišničnem oddelku	18,75 ur
Srednješolsko izobraževanje	Učitelj slovenskega jezika (italijanskega/madžarskega)	14,25 ur
	Učitelj	15 ur
	Korepetitor	15 ur
	Učitelj praktičnega pouka in veščin	18,75 ur
Višješolsko izobraževanje	Laborant	22,5 ure
	Vzgojitelj	30 ur
	Predavatelj	8,5 ur
Visokošolsko izobraževanje (v času organiziranega študijskega procesa)	Inštruktor	10,6 ur
	Laborant	13,9 ur
	Docent, izredni in redni profesor višji predavatelj, predavatelj in lektor	3,75 - 5,25 ure
	Asistent	6,75 ure
		7,5 ure

Svetovalni delavci

Vsi javni vrtci in šole morajo oblikovati svetovalne službe, v katerih delajo šolski svetovalni delavci. Ti so lahko s področja psihologije, pedagogike, socialnega dela, socialne pedagogike, defektologije, rehabilitacijske pedagogike in podobno.

Večji vrtci in šole imajo več svetovalnih delavcev, manjši vsaj enega, zaposlenega za krajši delovni čas. Svetovalni delavci opravljajo tri med seboj povezane in pogosto prepletene vrste dejavnosti: pomoč, razvojno in preventivno dejavnost ter načrtovanje in evalvacijo.

Opravljajo pedagoško, psihološko in socialno svetovalno delo. Pomagajo otrokom, učencem, dijakom, vzgojiteljem, učiteljem, staršem in vodstvu vrtca ali šole. Poleg tega pripravljajo in izpeljujejo individualizirane programe za otroke s posebnimi potrebami.

Knjižničarji

Vsaka šola mora imeti knjižnico in šolskega knjižničarja. Šolski knjižničarji morajo biti bodisi učitelji z bibliotekarskim izpopolnjevanjem ali bibliotekarji s pedagoško-andragoškim izpopolnjevanjem.

Vodstveni delavci

Javne vrtce in šole vodijo ravnatelji. Ti so hkrati pedagoški vodje in poslovodni organi. Kandidat za ravnatelja vrtca mora izpolnjevati pogoje za vzgojitelja

ali svetovalnega delavca, kandidat za ravnatelja šole pa pogoje za učitelja ali svetovalnega delavca na šoli, na kateri bo opravljal delo ravnatelja, imeti najmanj 5 let delovnih izkušenj v vzgoji in izobraževanju, naziv svetovalec ali svetnik ali najmanj 5 let naziv mentor ter **opravljen ravnateljski izpit**.

Ravnatelja imenuje svet vrtca oziroma šole na podlagi mnenj vzgojiteljskega, učiteljskega oziroma predavateljskega zbora, lokalne skupnosti, sveta staršev ter ministra, pristojnega za izobraževanje. O kandidatih za ravnatelja srednje oziroma višje strokovne šole dajo mnenje tudi dijaki oziroma študentje.

Javno organizacijo za izobraževanje odraslih vodi direktor, organizacijsko enoto pa ravnatelj ali vodja enote. Imeti mora visokošolsko izobrazbo, pedagoško-andragoško izobrazbo, strokovni izpit in najmanj pet let delovnih izkušenj, od tega najmanj tri leta pri izobraževanju odraslih.

Univerzo vodi, predstavlja in zastopa rektor; voli ga vse zaposleno pedagoško in znanstveno osebje, z eno petino glasov pa tudi študentje. Strokovni vodje visokošolskih zavodov, ki so članice univerze, so dekanji. Imenuje jih rektor univerze, in sicer na predlog senata članice. Dekan samostojnega visokošolskega zavoda, ki ni članica univerze, je poslovodni organ in strokovni vodja obnemem.

Tehnični in administrativni delavci

Za opravljanje računovodskih in administrativnih del vrtci in šole zaposlujejo računovodjo in poslovnega sekretarja. Vendar lahko ustanovitelj vrtca ali šole računovodska, administrativna, vzdrževalna in druga dela izvaja s svojimi službami, vrtci in šole pa lahko za opravljanje teh del sklenejo pogodbo tudi z zunanjim izvajalcem.

Za opravljanje tehničnih, vzdrževalnih in drugih del vrtci in šole zaposlujejo čistilce in hišnika. Srednje šole zaposlujejo še vzdrževalca učne tehnologije oziroma računalniške opreme, vrtci perico. Za pripravo hrane vrtci in osnovne šole zaposlujejo kuharje, vrtci tudi pomočnika kuharja.

Če šola izvaja posebni program za otroke s posebnimi potrebami, lahko zaposli tudi varuha – negovalca. Zavodi, ki izvajajo izobraževalne programe za gluhe in naglušne, slepe in slabovidne ter gibalno ovirane otroke, zaposlijo za vzdrževanje, prilagoditve in izposojajo računalniške, elektroakustične in druge opreme vzdrževalca opreme.

Vrtci in šole lahko zaposlijo tudi spremljevalca za fizično pomoč gibalno oviranega otroka (učenca ali dijaka), če tako določa odločba o usmeritvi otroka s posebnimi potrebami. ■

ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU

Slovenija si prizadeva, da imajo vsi udeleženci v izobraževanju dostop do kakovostnega izobraževanja, v ta namen je razvila sistem zagotavljanja kakovosti v vzgoji in izobraževanju.

Nad zakonitostjo delovanja javnih zavodov in zavodov s koncesijo bdi **šolska inšpekcija**. Izvaja redne in izredne preglede ter obravnava pravne, organizacijske in druge upravne postopke.

Vrtci in šole izvajajo redne **samoevalvacije**. Samoevalvacijska poročila letno pregledujejo in potrjujejo sveti zavodov. Pri samoevalviranju zavodi vrednotijo predvsem vzgojne in izobraževalne procese, rezultate notranjega ocenjevanja primerjajo z rezultati zunanjega preverjanja znanja. Ugotovitve samoevalvacije šole upoštevajo pri načrtovanju dela v naslednjem šolskem letu, pa tudi pri dolgoročnejšem načrtovanju, npr. pri pripravljanju programa razvoja. Vse dokumente sprejme svet zavoda.

Ob koncu drugega obdobja osnovne šole (6. razred) in ob koncu osnovne šole (9. razred) je organizirano **zunanje preverjanje znanja učencev**. Dijaki končajo srednjo strokovno šolo s **poklicno maturo**, gimnazijo pa s **splošno maturo**. Obe sta v celoti ali delno organizirani eksterno. Državni izpitni center vsako leto opravi temeljito analizo izpitnega uspeha učencev in dijakov, po predmetih, občinah in šolah. Prejmejo jo ministrstvo, pristojno za izobraževanje, in šole. Podatki o učnem uspehu učencev in dijakov po šolah niso javni. Šole jih uporabljajo pri ocenjevanju dosežene kakovosti dela. Dosežke svojih učencev oziroma dijakov primerjajo s povprečnimi in najvišjimi dosežki v državi.

Svet za kakovost in evalvacije je organ, ki ga imenuje minister, in skrbi za koordiniranje evalvacije programov predšolske vzgoje, osnovnega in srednješolskega izobraževanja in poroča ministru. Izdeluje tudi merila in postopke za ugotavljanje in zagotavljanje kakovosti v vrtcih in šolah na nacionalni ravni. Opređeljuje strategije in potek evalvacije. Identificira temeljna evalvacijska vprašanja, predlaga naročila evalvacijskih študij, predloge razpisov in izbora evalvacijskih študij. Končne odločitve sprejme minister, pristojen za izobraževanje. Svet spremlja tudi potek evalvacijskih študij in poroča strokovnim svetom in ministru ter strokovni javnosti.

Podatke o vpisu otrok, učencev, dijakov in študentov, zaposlenih, zavodih in programski strukturi zbira in spremlja Statistični urad RS. Objavlja jih v obliki, ki ne omogoča identifikacije posamezne statistične enote.

V terciarnem izobraževanju so za notranjo evalvacijo pristojni višje šole in visokošolski zavodi sami, pri zunanji evalvaciji pa ima osrednjo vlogo Nacionalna agencija za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu. ■

EURYDICE SLOVENIJA

Eurydice Slovenija, ki je pripravila publikacijo pred vami, je nacionalna enota omrežja za izmenjavo informacij o izobraževalnih sistemih. Deluje na Uradu za razvoj izobraževanja na ministrstvu, pristojnem za izobraževanje. Omrežje Eurydice, ki ga sestavlja 40 nacionalnih enot v 36 državah in centralna enota v Bruslju pa deluje pod okriljem programa Erasmus+.

Poslanstvo omrežja je:

- zagotavljati zanesljive in relevantne podatke s področja izobraževanja,
- analizirati različne vidike izobraževalnih sistemov,
- prispevati k evropskemu razumevanju izobraževanja in
- podpirati z dokazi podprto politično odločanje na nacionalni in evropski ravni.

Izdelki omrežja so:

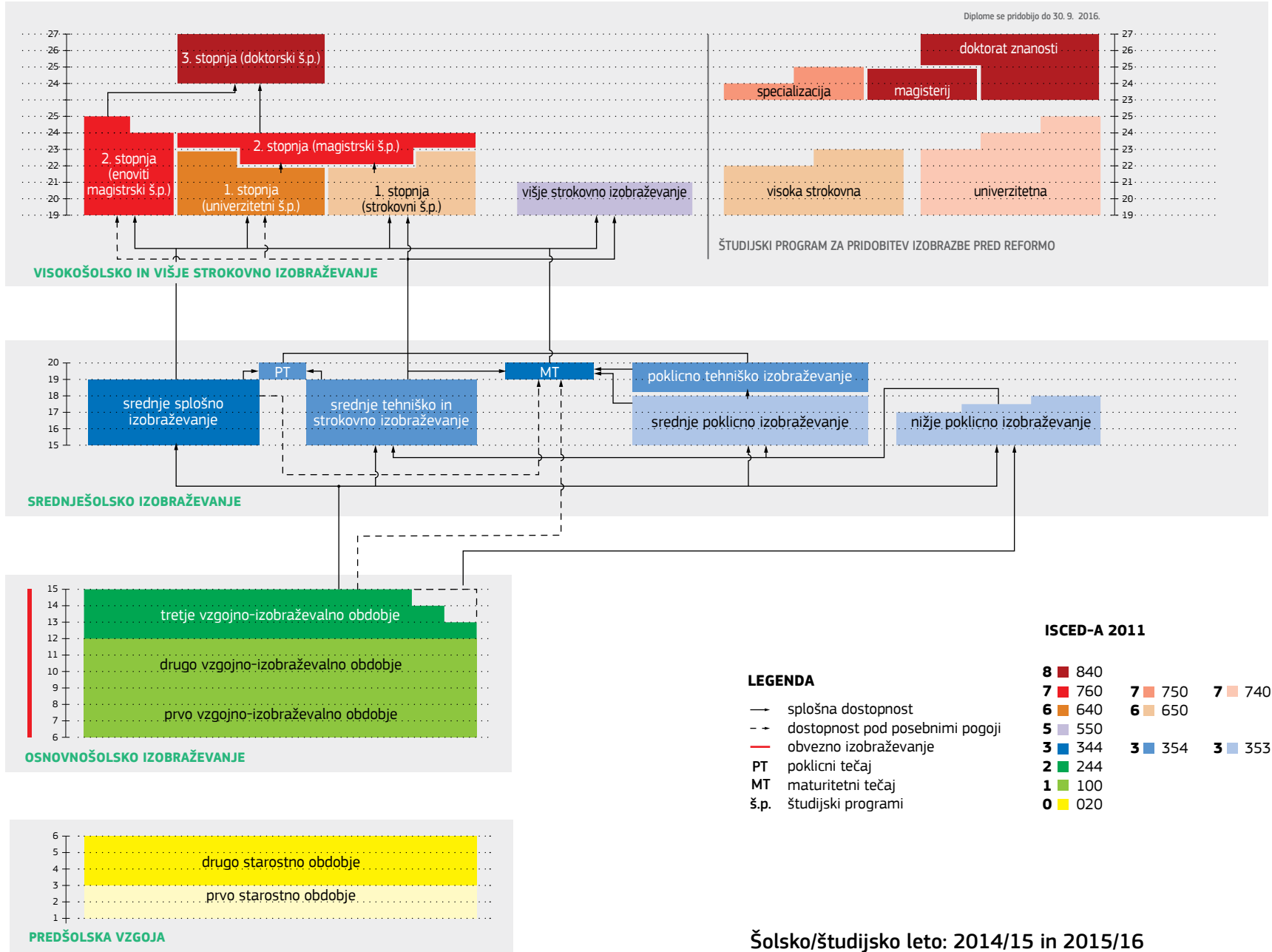
- Eurypedia – spletna enciklopedija nacionalnih sistemov izobraževanja, ki ponuja primerljive in redno osvežene opise izobraževalnih sistemov,
- primerjalne študije (Tematske študije – Thematic Reports),
- publikacije z indikatorji in statistiko (Pomembni podatki – Key Data),
- publikacije s podatki o strukturi in glavnih značilnostih izobraževalnih sistemov (Podatki in številke – Facts and Figures).

Eurydice Slovenija objavlja vse izdelke omrežja na spletni strani www.eurydice.si. Poleg študij, ki jih pripravlja omrežje, so na spletni strani Eurydice Slovenija redno objavljene tudi novice s področja vzgoje in izobraževanja, informacije o reformah v tujini ter povezave na zbirko zakonodaje s področja izobraževanja.

osnovno glasbeno in plesno izobraževanje

vzgoja in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami v specializiranih šolah in zavodih

izobraževanje odraslih

Šolsko/študijsko leto: 2014/15 in 2015/16

**SISTEM VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA
V SLOVENIJI**